

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN PREVENCE DĚTSKÝCH ÚRAZŮ

NATIONAL ACTION PLAN OF THE PREVENTION OF CHILDREN INJURIES

Magdalena Čapková¹, Iva Truellová²

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických oborů

²Ministerstvo zdravotnictví ČR, odbor zdravotní péče

Summary

In the Czech Republic, many activities are being implemented focused on problems of the prevention of children accidents. Given the fact that these activities have not yet been appropriately coordinated and systemically solved, their efficacy has not been sufficient. However, results of foreign experience unambiguously demonstrate that the coordinated and consequent prevention of children injuries has positive effects on the reduction of the children injury rate. The main target is a conceptual, systemic solution of the problems of the injury prevention in the Czech Republic. In 2007, in agreement with a recommendation of the European Commission, the Czech government adopted the “National action plan of the prevention of children accidents for 2007 to 2017”.

Key words: injuries – children – prevention – National action plan

Souhrn

V České republice je realizováno mnoho aktivit zabývajících se problematikou prevence dětských úrazů. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto aktivity dosud nebyly náležitě koordinované a nebyly řešeny systémově, nebyla jejich efektivita dostatečná. Výsledky zahraničních zkušeností však jednoznačně potvrzují, že koordinovaná a důsledná prevence dětských úrazů má pozitivní vliv na snížení dětské úrazovosti. Hlavním cílem je koncepční, systémové řešení problematiky prevence úrazů v ČR. V roce 2007 byl v souladu s doporučením Evropské komise přijat vládou České republiky „Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007–2017“.

Klíčová slova: úrazy – děti – prevence – Národní akční plán

ÚVOD

Úrazy představují závažný zdravotnický, ekonomický a společenský problém na celém světě. V některých státech (Švédsko, Velká Británie) je úmrtnost na úrazy a četnost úrazů velmi nízká díky dobře organizovanému systému prevence úrazů. Ve státech OECD vzrostl podíl úmrtí v důsledku úrazů za posledních 25 let z 25 % na 37 %. Česká republika se řadí mezi státy s vysokou mírou úrazovosti. V České republice (ČR) jsou dětské úrazy nejčastější příčinou úmrtí dětí a mladých dospělých a třetí nejčastější příčinou úmrtí v celé populaci. Výsledky zahraničních zkušeností jednoznačně potvrzují, že koordinovaná a důsledná preven-

ce dětských úrazů má pozitivní vliv na snížení dětské úrazovosti. V České republice je mnoho aktivit zabývajících se problematikou prevence dětských úrazů. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto aktivity dosud nebyly náležitě koordinované a nebyly řešeny systémově, jejich efektivita nebyla dostatečná.

Hlavním cílem prevence dětských úrazů v ČR je koncepční, systémové řešení problematiky. Vzhledem k závažnosti situace doporučil Republikový výbor pro prevenci kriminality, aby resort zdravotnictví převzal gesci za zpracování Národního plánu prevence dětských úrazů.

VÝSLEDKY

V souladu s tímto doporučením byla na Ministerstvu zdravotnictví ČR v roce 2005 ustavena Meziresortní pracovní skupina pro prevenci dětských úrazů, která vypracovala návrh „Národního akčního plánu prevence dětských úrazů na léta 2007–2017“ (dále NAP) na základě podkladů příslušných resortů a institucí.

Národní akční plán je v souladu s doporučením Evropské komise, jejímž cílem je vytvoření bezpečného prostředí v rámci EU – „LIVE – Life without Injuries and Violence in Europe“ a navazuje na program European Child Safety Alliance (ECSA), sdružení představitelů ze 17 států, které v rámci evropského projektu Eurosafe vyvíjí aktivity ke zvýšení bezpečnosti dětí v Evropě, především se zaměřením na prevenci úrazů a násilí. 13 z evropských států je zapojeno do programu Child Safety Action Plan, který vypracoval strukturované návrhy pro vytvoření národních plánů. Tento program poskytuje též přímé propojení na WHO program Child Environment and Health Action Plan for Europe (CEHAPE). Rezoluce přijatá WHO Regional Committee for Europe na 55. setkání v roce 2005 definovala přípravu národních plánů prevence násilí a úrazů jako prioritu a doporučila jejich institucionální podporu a sjednocení v rámci Evropy.

ZPRÁVA O SITUACI PREVENCE DĚTSKÝCH ÚRAZŮ V ČR

Součástí návrhu Národního akčního plánu, který byl v letošním roce předložen vládě ČR k projednání, je Zpráva o situaci prevence dětských úrazů v ČR, jejíž součástí je, kromě statistických údajů o situaci dětské úrazovosti, také SWOT analýza, která shrnuje silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby charakterizující současný stav problematiky dětských úrazů v České republice.

SWOT analýza

1. Silné stránky

- Ustavení Meziresortní pracovní skupiny pro prevenci dětských úrazů na MZ.
- Existence vládních usnesení zabývajících se problematikou dětských úrazů – zvl. „Národní strategie bezpečnosti silničního provozu“, „Dlouhodobého programu zlep-

šování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století“ a některých závazných právních norem.

- Síť dětských traumatologických center.
 - Existence strategie transformace dětské traumatologické péče a srovnání se zahraničními modely.
 - Existence systému sběru úrazových dat (ÚZIS, registr polytraumat), projektu CÚP LF2 UK „Registr dětských úrazů“, evidence úrazů ve školách a školských zařízeních, analýzy úrazů zpracovávané Českou školní inspekcí a evidence Ústavu pro informace o vzdělávání.
 - Existence dílčích aktivit v rámci projektů podpory zdraví podpořených v rámci dotačního programu Národní program zdraví – projekty podpora zdraví“ (Dětství ve zdraví a bez úrazů, Bezpečná cesta do školy, Nerozbij si kolena, Předvídej!), programů (Bezpečná komunita, Bezpečná škola, Zdravá města ČR), výzkumů, studií a kampaní (Národní dny bez úrazů, Na kolo jen s přilbou, Pásovec, Vidíš mě, Jablko, nebo citron).
 - Existence dozoru České obchodní inspekce nad trhem.
 - Existence sítě preventistů Policie ČR, Centra dopravní prevence MV a Policie ČR při Muzeu Policie ČR.
 - Dobrý systém vzdělávání pregraduálně i postgraduálně, kurzy, školení, existence a příprava rámcových vzdělávacích programů škol a školských zařízení.
 - Vydávání informačních materiálů, zdravotněvýchovných materiálů a periodik zaměřených na prevenci úrazů, otrav a násilí v ČR.
 - Zájem veřejného i soukromého sektoru na spolupráci v oblasti prevence úrazů, a to včetně zdravotních i komerčních pojišťoven.
 - Existence mezinárodní spolupráce (národní koordinátoři – focal points), mezinárodních smluv, dokumentů a finančních fondů.
- #### 2. Slabé stránky
- Absence jednotného, koordinovaného a systémového řešení na národní – regionální – lokální úrovni a neexistence Národní strategie prevence dětských úrazů.
 - Nedostatečná opatření týkající se snížení

dětské úmrtnosti na následky úrazů a dětské úrazovosti legislativního a nelegislativního charakteru.

- Nedostatečná podpora ze strany státní správy a samosprávy.
- Neefektivní vynakládání finančních prostředků – chybí systémová podpora projektů, programů, výzkumů a aktivit na lokální, regionální, národní i mezinárodní úrovni a široké využití a informovanost o výsledcích těchto aktivit.
- Nedostatečná validita dat potřebných pro prevenci úrazů, neexistence registru dětských úrazů.
- Nedostatečné využití mezinárodní spolupráce a nízká implementace mezinárodních norem na národní úrovni.
- Nedostatek odborníků pro výzkum, epidemiologii úrazů a hodnocení efektivity preventivních programů. Nedostatečná podpora výzkumných projektů zaměřených na úrazovou problematiku.
- Nedostatečná edukace a informovanost odborné i laické veřejnosti.
- Nedokončená transformace traumatologické péče, nedostatky ve vzájemné komunikaci traumacenter a záchranné služby.
- Nedostatky v sociálním začleňování poškozených úrazem.

3. Příležitosti

- Systémové řešení prevence dětských úrazů prostřednictvím Meziřesortní pracovní skupiny pro prevenci dětských úrazů.
- Využití stávajících vládních dokumentů, koncepcí a některých závazných právních norem jako základu pro aktivity v prevenci úrazů.
- Využití stávajícího systému dětských traumatologických center pro zlepšení péče o zraněné včetně věcného a technického vybavení a moderní informační technologie pro vzájemnou komunikaci.
- Využití návrhu strategie transformace dětské traumatologické péče ve srovnání se zahraničními modely.
- Využití systému sběru úrazových dat (ÚZIS, registr polytraumat) pro tvorbu Národního registru dětských úrazů.
- Využití zkušeností a závěrů dílčích aktivit v rámci programů, projektů, výzkumů,

studií a kampaní.

- Využití sítě preventistů Policie ČR, Centra dopravní prevence MV a Policie ČR při Muzeu Policie ČR.
- Využití vzdělávacího systému včetně rámcových vzdělávacích programů.
- Využití vydávání informačních, zdravotněvýchovných materiálů a periodik zaměřených na prevenci úrazů, otrav a násilí v ČR a zájmu médií.
- Využití zájmu veřejného i soukromého sektoru na spolupráci, a to včetně zdravotních i komerčních pojišťoven.
- Využití nadnárodní spolupráce, existujících dokumentů a finančních fondů (Evropský strukturální fond – do roku 2013).

4. Hrozby

- Zastavení sestupného trendu úrazové úmrtnosti, popř. jeho nárůst, včetně ekonomických dopadů.
- Nárůst počtu úrazů, včetně závažných úrazů a úrazů s trvalými následky, včetně ekonomických dopadů.
- Nesystémové a nekoordinované řešení úrazové problematiky po regionálních celcích (vlastní registry, vlastní transportní systémy...) a z toho vyplývající neefektivnost vynaložených finančních prostředků.
- Nedostatečná politická podpora pro realizaci preventivních opatření na všech úrovních.
- Neplnění příslušných úkolů vyplývajících z vládních dokumentů a koncepcí.

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN PREVENCE DĚTSKÝCH ÚRAZŮ NA LÉTA 2007–2017

Národní akční plán je zásadním krokem systémového řešení problematiky dětských úrazů v České republice. Cíle a úkoly Národního akčního plánu vycházejí z analýzy situace dětské úrazovosti a její prevence v ČR.

Cíle NAP

Maximální snížení dětské úmrtnosti v ČR v důsledku úrazů a zastavení nárůstu a snížení četnosti dětských úrazů, zejména úrazů závažných a s trvalými následky.

Prostředky k dosažení cílů NAP

- Plnění Národního akčního plánu prevence dětských úrazů na léta 2007–2017.
- Efektivní využívání finančních zdrojů.
- Podpora ze strany orgánů státní správy a samosprávy.
- Informovanost odborné i laické veřejnosti.
- Zvýšení odpovědnosti osob za své zdraví – zvýšení odpovědnosti společnosti za veřejné zdraví.
- Zavedení Národního registru dětských úrazů (zpracování a analýzy úrazových dat pro potřeby prevence).
- Transformace dětské traumatologické péče.
- Využití vzdělávacího systému včetně rámcových vzdělávacích programů.
- Spolupráce s veřejným i soukromým sektorem, a to včetně zdravotních i komerčních pojišťoven.
- Aktivity v rámci projektů podpory zdraví podpořených v rámci dotačního programu „Národní program zdraví – projekty podpora zdraví“ (Dětství ve zdraví a bez úrazů, Bezpečná cesta do školy, Nerozbij si kolena, Předvídej!), programů (Bezpečná komunita, Bezpečná škola, Zdravá města ČR), výzkumů, studií a kampaní (Národní dny bez úrazů, Na kolo jen s přilbou, Pásovec, Vidíš mě, Jablko, nebo citron).
- Spolupráce resortů na národní, regionální a lokální úrovni.
- Nadnárodní spolupráce.

Úkoly vyplývající z NAP na léta 2007–2017

Národní akční plán prevence dětských úrazů podrobně rozpracovává vyplývající konkrétní úkoly pro jednotlivé resorty včetně uvedení spolupracujících resortů a organizací. Úkoly jednotlivých resortů vyplývají ze SWOT analýzy a jsou zaměřeny na realizaci konkrétních kroků naplňující prostředky k dosažení cílů akčního plánu.

Kontrolní a koordinační úlohu zde má Meziresortní pracovní skupina pro prevenci dětských úrazů, která má za úkol vyhodnotit výsledky nově zavedeného Národního registru dětských úrazů po 1. roce jeho fungování s následnou revizí úkolů a priorit vyplývajících z NAP. Dále vypracovat a předložit vládě zprávu o plnění úkolů vyplývajících z Národ-

ního akčního plánu do 30. 6. 2010 a poté vždy po 3 letech s prioritami na další období, spolupracovat s orgány krajů v oblasti prevence dětských úrazů, zvyšovat informovanost odborné i laické veřejnosti a realizovat mediální politiku v oblasti prevence dětských úrazů a rozvíjet mezinárodní spolupráci.

PŘIJETÍ A PLNĚNÍ NAP

Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007–2017 byl předložen k projednání vládě České republiky a dne 22. 8. 2007 byl přijat vládním usnesením č. 926.

V souvislosti s plněním úkolů NAP je v současné době zpracován a připraven k zavedení Národního registru dětských úrazů ČR, který bude v první, pilotní fázi zaměřen na sběr dat týkající se dětských polytraumat.

AKTUALITY

Aktivity na poli prevence dětských úrazů jsou prioritním aktuálním tématem také pro Slovenskou republiku (dále SR). Dne 9. 11. 2007 se v Bratislavě konala I. celoslovenská odborná konference s mezinárodní účastí Národní prevence dětských úrazů, jejímž cílem bylo iniciovat vznik Národního centra prevence dětských úrazů a vznik Národního programu prevence dětských úrazů Slovenské republiky. Konference se zúčastnili také zástupci ČR. Byl představen pilotní projekt Národního registru dětských úrazů v ČR a nabídnuta možnost mezinárodní spolupráce při tvorbě Národního registru dětských úrazů SR. Jednání konference se zúčastnili také zástupci Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, která je jedním ze subjektů pověřených plněním úkolů NAP. Účastníci konference byli seznámeni s aktivitami, výsledky a zkušenostmi Střediska prevence úrazů v Jihočeském kraji při ZSF JU (IGA MZ ČR č.NR/8468-3/2005).

ZÁVĚR

Ustavení Meziresortní pracovní skupiny pro prevenci dětských úrazů a vytvoření Národního akčního plánu prevence dětských úrazů je velmi kladně hodnoceno orgány WHO a EU. Národní akční plán prevence dětských úrazů je zásadním krokem systémového řešení problematiky dětských úrazů v ČR. Řešení proble-

matiky prevence dětských úrazů bude nezbytné v budoucnosti rozšířit o řešení problematiky prevence úrazů ostatních věkových kategorií a rovněž o řešení problematiky prevence násilí na dětech, která bude řešena samostatně.

LITERATURA

1. Benešová, V., Truellová, I. (ed.): Developing National Action Plan for Childhood Injury Prevention. Praha: WHO kancelář v ČR, 2007. ISBN 978-80-239-9097-3.
2. Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007–2017.
3. Jednání Meziřesortní pracovní skupiny pro prevenci dětských úrazů 2005–2007.
4. Celoslovenská odborná konference s mezinárodní účastí Národní prevence dětských úrazů, 9. 11. 2007, Bratislava, SR.

*Magdalena Čapková a Truellová Iva
ma.ca@email.cz, Iva.Truellova@mzcr.cz*